

Araştırma Makalesi / (Research Paper)

DOĞU AVRASYA ERKEN SAKA DÖNEMİ ALTIN GİYİM KUŞAM KOMPOZİSYONU KAVRAMININ TÜRKÇE TERMİNOLOJİSİ¹

Emre Sevinç¹

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Doktora Sonrası Araştırmacı, Ankara
Elmek: emresevincturkiyat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2662-2356

Özet

Makale -bilimsel çalışmalarda genellikle altın giyimli adam veya altın adam olarak adlandırılan- Avrasya'da Erken Demir Çağı'na (MÖ 8. ile MÖ 2. yüzyıllar aralığı) ait seçkin kurganlarında bulunan, ölülerin bedenlerine giydirilmiş veya kuşandırılmış altın ile oluşturulmuş ya da süslenmiş giyim, takı, silah unsurlarından oluşan bütüne altın giyim kuşam kompozisyonu isimlendirmesini önermektedir. Çalışma, kavramın oluştuğu dönem olan MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıllar aralığına tarihlenen Erken Saka Dönemi çerçevesinde Doğu Avrasya coğrafyası altın giyim kuşam kompozisyonlarının özellikleri, adlandırması ve tanımlarına odaklanarak kavramı terminolojik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Saka, İskit, Altın Adam, Avrasya, Giyim, Terminoloji.

TURKISH TERMINOLOGY OF THE CONCEPT OF GOLD HABILIMENT COMPOSITION IN THE EARLY SAKA PERIOD OF EASTERN EURASIA

Abstract

The study suggests naming the entirety, which is generally referred to in the literature as the golden clothed man or golden man, consisting of clothing, jewelry, and weapon elements created or decorated with gold, dressed or equipped on the bodies of the dead, found in elite kurgans belonging to the Early Iron Age (interval between the 8th and 2nd centuries BC) in Eurasia, as the gold habiliment composition. The study aims to terminologically analyze the concept by focusing on the characteristics, naming, and definitions of the gold habiliment compositions in the Eastern Eurasian geography within the framework of the Early Saka Period dated to the interval between the 8th and 6th centuries BC, which is the period when the concept was formed.

Keywords: Saka, Scythian, Golden Man, Eurasia, Clothing, Terminology.

¹ Bu makale, Dr. Emre Sevinç'in Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde Prof. Dr. Yunus Koç danışmanlığında hazırladığı "Erken Saka Dönemi Doğu Avrasya coğrafyası elit kurganlarındaki altın giyim kuşam kompozisyonları -Tarbagatay ve Saniarqa buluntu sahaları örneğinde-" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

1. Giriş

Sakalar, MÖ 8. ile MÖ 2. yüzyıllar arasında, Avrasya olarak tanımlanan Karadeniz'in kuzeyinden Batı Sayan Dağları'na kadar olan alana yayılmış bir topluluktur (Durmuş, 2012: 48-53; Oñgarulı ve Tenam, 2018: 13-14). Sakaların kronolojisi, Erken Saka Dönemi (MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıllar arası) ve Geç Saka Dönemi (MÖ 5. ile MÖ 2. yüzyıllar arası) olarak ikiye ayrılmaktadır. Sakalar coğrafi olarak ise Batı Avrasya Sakaları ve Doğu Avrasya Sakaları olarak iki farklı gruba bölünmektedir (Çugunov ve Sutyagina, 2022: 8; Sevinç, 2024: 4-5), (Şekil 1).

Kurgan, Sakaların da kapsamında bulunduğu Avrasya halklarının ölülerini gömdüğü mezarlara verilen isimdir. Toplumdaki üst düzey bireylerin kurganları ise bilimsel çalışmalarda seçkin kurganı olarak adlandırılmaktadır (Oñgarulı, 2018b: 227; Suk, 2018: 538; Tolewbayev, 2018: 207). Seçkin kurganlarının en önemli öğelerinden biri olan altın giyim kuşam kompozisyonu kavramı ise vücutlarına altınla süslü giyim eşyaları giydirilmiş, altın aksesuarlar takılmış ve altınla kaplanmış silahlarla donatılmış iskeletleri ifade etmektedir (Sevinç, 2024: 7-8). Herodot Sakaların giyim kuşamı hakkında şu bilgileri vermiştir:

"Her zaman altın ve bronz kullanırlar; bütün mızrak uçları, ok uçları ve savaş baltaları bronzdandır; başlıklarının, kemerlerinin ve kuşaklarının süsü altındır." (Herodot, t.y.: par. 215).

2. Yöntem

Makale, MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıllar arasına tarihlenen Erken Saka Dönemi, Doğu Avrasya Sakalarının altın giyim kuşam kompozisyonlarını terminolojik olarak incelemeyi ve makalenin kavramın adlandırması açısından sunduğu altın giyim kuşam kompozisyonu önerisini gerekçelendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevenin seçiminin sebebi altın giyim kuşam kompozisyonu kavramının en erken örneklerinin ve temel yapısının bu kapsam içinde ortaya çıkmış olmasıdır. MÖ 5. ile MÖ 2. yüzyıllar aralığına tarihlenen Geç Saka Dönemi altın giyim kuşam kompozisyonları, Erken Saka Dönemi'ne göre ek özellikler barındırmaktadır (Sevinç, 2024: 8-9). Bu sebeple, bu dönemin örnekleri farklı bir çalışma gerektirmektedir.

Altın giyim kuşam kompozisyonlarına soygun ve yıpranma problemlerinden dolayı bütün olarak ulaşılamamıştır. Bu durum kavramın özelliklerinin

belirlenmesi, adlandırılmasının ortaya çıkarılması ve tanımının sunulması için özel bir çalışmayı gerekli kılmıştır. Örneklerin önemli bir kısmının son 15 yılda ortaya çıkması ile beraber kavramın özelliklerinin olgunlaşmış olması, bu çalışmaya zemin hazırlayan diğer bir etmendir.

Altın giyim kuşam kompozisyonlarına -kurgan buluntu ortamlarında karşılaşılan iki temel problem sebebiyle- bütün olarak ulaşılamamıştır. Bu problemlerden ilki soygun problemi, ikincisi yıpranma problemidir. Bu iki problem, kompozisyonların öğelerinin bazılarının tamamen ortadan kalkmasına, bazılarının da eksilmesine veya yerlerinin değişmesine sebep olmuştur.

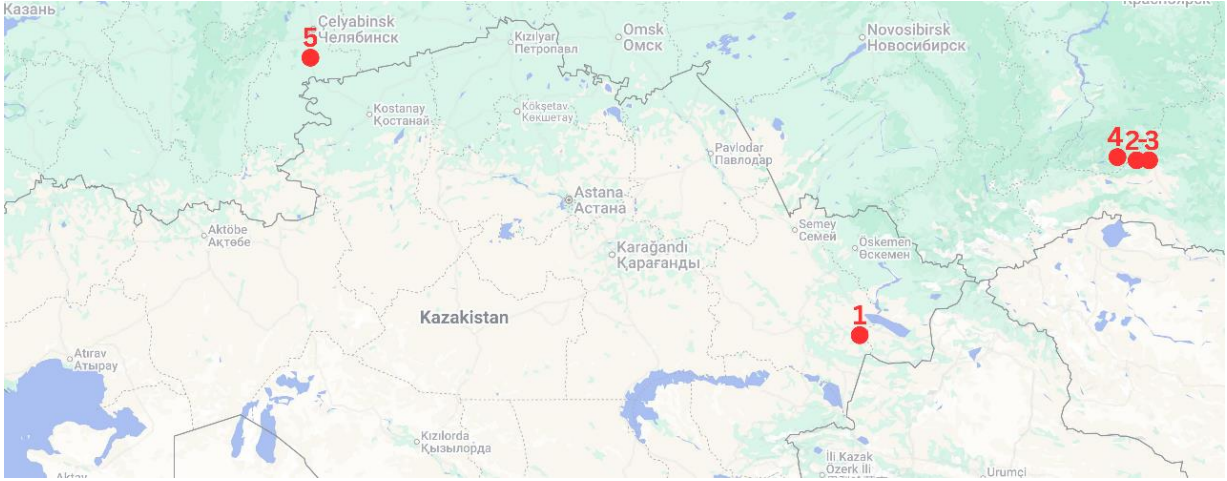
Soygun problemi, kurganlarda gerçekleşen hırsızlık faaliyetidir. Bu faaliyetler çeşitli boyutlarda ortaya çıkmıştır ve altın giyim kuşam kompozisyonlarını farklı kategorilere ayırmaya sebep olmuştur. Birinci kategori soyguna uğramamış altın giyim kuşam kompozisyonlarıdır. Bu örneklerin kurganda bulunduğu konum, soygunlardan, çeşitli sebeplerden dolayı korunmuştur. Kategorinin örnekleri altın giyim kuşam kompozisyonu kavramının standartlarının belirlenebilmesi açısından önemlidir. Erken Saka Dönemi, Doğu Avrasya coğrafyası bakımından bu kategorinin örnekleri Eleke Sazı-2-4, Arjan-2-5-1, Arjan-2-5-2, Çinge-Tey 1-9, Kiçigino-1-5 adlı örneklerdir (Şekil 1). İkinci kategori kısmen soyguna uğramış altın giyim kuşam kompozisyonlarıdır. Bu örnekler soygundan etkilenmiştir ancak çeşitli sebeplerden dolayı, kompozisyon buluntularının büyük kısmı kurganın içinde kalmıştır. Kategorinin örnekleri altın giyim kuşam kompozisyonu kavramının standartlarının belirlenebilmesi açısından önemlidir. Üçüncü kategori büyük oranda soyguna uğramış altın giyim kuşam kompozisyonlarıdır. Bu örnekler soygundan etkilenmiştir ve kurganın içinde kompozisyon buluntularından çok az sayıda kalmıştır. Kategorinin örnekleri altın giyim kuşam kompozisyonlarının sayısının arttırılabilmesi ve lokal bazı problemlerin çözümü açısından önemlidir (Sevinç, 2020: 381-384; 2024: 11-14).

Yıpranma problemi çürüme, oksitlenme, paslanma, malzeme kalitesi, işçilik hataları, mezar odasının çökmesi gibi etkenlerden dolayı kurgan buluntularının kısmen veya tamamen ortadan kalkmasıdır. Bu durum kurganların tamamını çeşitli boyutlarda etkilemiştir. Altın giyim kuşam kompozisyonu giydirilmiş bireylerin iskelet ve dış dışında bütün vücut unsurları çürümüş durumdadır. Giyim kuşamın deri, kumaş ve keçe malzemeli unsurları tamamen; ahşap malzemeli unsurları büyük oranda

çürümüştür. Demir malzemeli unsurlarının korozyon; bronz malzemeli unsurlarının oksitlenme sebebi ile kısmen yapısı bozulmuştur (Sevinç, 2021: 116-118; 2024: 14).

Soygun ve yıpranma problemleri altın giyim kuşam kompozisyonlarının unsurlarının tür, şekil, renk gibi özelliklerinin tespitini güçleştirmiştir. Bu durum senaryolaştırma ve karşılaştırma zorluklarına sebep olmuştur. Senaryolaştırma zorluğu, kompozisyonların

bütünlüğü bozulduğu için orijinal görünümünün araştırmacılar tarafından net olarak canlandırılmamasıdır (Sevinç, 2020: 380, 384-385; 2021: 115, 118; 2024: 17). Karşılaştırma zorluğu, kompozisyonların bütünlüğü bozulduğu için farklı örnekleri birbiri ile karşılaştırma işleminde ortaya çıkacak uyumsuzluk sebebi ile ulaşılabilecek sonuçların risk içermesi ile alakalıdır (Sevinç, 2020: 380; 2021: 115; 2024: 17-18).

Şekil 1. Birinci Kategori Çerçevesindeki Altın Giyim Kuşam Kompozisyonlarının Doğu Avrasya'da Yayılımı; 1. Eleke Sazı-2-4, 2. Arjan-2-5-1, 3. Arjan-2-5-2, 4. Çiinge-Tey 1-9, 5. Kiçigino-1-5; Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. Altın Giyim Kuşam Kompozisyonları Kavramına Yönelik Bulgular ve Tartışma

3.1. Altın Giyim Kuşam Kompozisyonlarının Özellikleri

Altın giyim kuşam kompozisyonları Doğu Avrasya coğrafyasına yayılmıştır. Bu çerçeve içindeki Sayan Dağları, Altay Dağları, Tarbagatay Dağları, Yedisu, Saryarqa gibi bölgelerde en belirgin örnekler ile karşılaşmıştır. Kavramın ilk örnekleri MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıllar arasında tarihlenen Erken Saka Dönemi'nde görülmüştür (Oñgarulı, 2018a: 102; Tolewbayev, 2018: 263; Sevinç, 2024: 7-8).

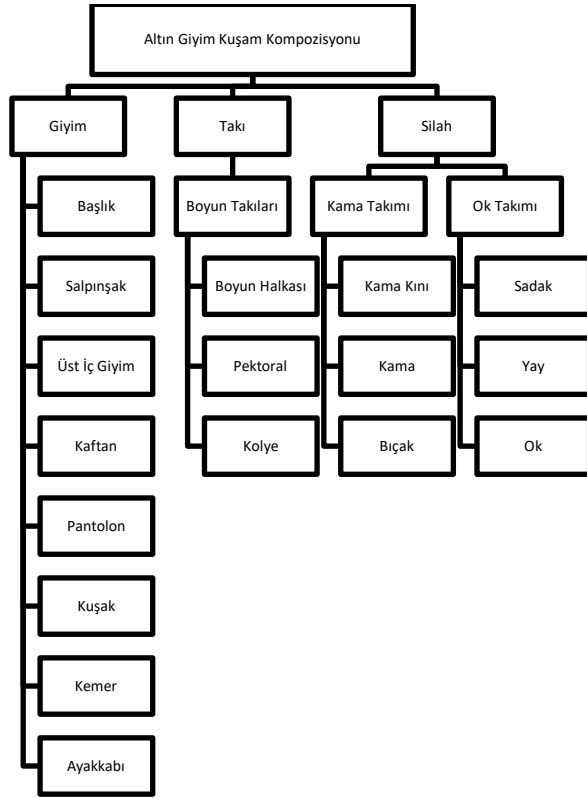
Altın giyim kuşam kompozisyonlarının tamamı seçkin kurganlarında ortaya çıkmıştır (Çugunov, 2014: 714). Kompozisyonları en geniş anlamda giyim, takı, silah olmak üzere üç kategoriye ayırmak mümkündür (Çugunov ve Sutyagina, 2022: 13), (

Şekil 2). Giyim kategorisi başlık, salpınşak, üst iç giyim, kaftan, pantolon, kuşak, kemer, ayakkabı; takı kategorisi boyun takıları (boyun halkası, pektoral, kolye);

silah kategorisi ok takımı (sadak, ok, yay), kama takımı (kama kını, kama, bıçak) unsurlarından oluşmaktadır (

Şekil 2). Bireyler kurgana yerleştirilirken söz konusu unsurlar onlara giydirilmiş, takılmış, kuşandırılmış veya onlarla belirgin bir şekilde ilişkilendirilmiştir (Luqpanova, 2018: 44; 2019: 86, 87; Sevinç, 2024: 7-8).

Altın giyim kuşam kompozisyonlarının kumaş, deri, keçe kısımları tamamen çürümüş durumdadır. Ancak bu kısımların süslenmesinde kullanılan öğelerin çoğu altın ile oluşturulmuştur ve bu sayede korunmuştur. Bu öğelerin bazı özel kısımları yarı değerli taşlar ile süslenmiştir. Altın ve yarı değerli taş dışındaki maddeler, sadece işlevleri sebebiyle kullanılmıştır (Luqpanova ve Sdikov, 2013: 17; Beysenov, 2018: 86; Samaşev & Oñgarulı, 2018: 22; Tolewbayev, 2018: 263; Çugunov ve Sutyagina, 2022: 13; Sevinç, 2024: 7-8). Bileşenlerin büyük kısmı hayvan betimlemeleri ile oluşturulmuş veya bezenmiştir (Beysenov, 2018: 86; Tolewbayev, 2018: 264; Luqpanova, 2018: 44; Samaşev ve Oñgarulı, 2018: 22; Luqpanova, 2019: 88; Oñgarulı, 2019: 86-87; Çugunov ve Sutyagina, 2022: 20; Sevinç, 2024: 7-8).

Şekil 2. Altın Giyim Kuşam Kompozisyonu Kavramının Bileşenleri.

3.2. Altın Giyim Kuşam Kompozisyonu Adlandırılması

Altın giyim kuşam kompozisyonu kavramı Esik Altın Giyim Kuşam Kompozisyonunun ortaya çıktığı 1969 tarihinden sonra şekillenmiştir (K. Akişev, 1978: 5-6; Çugunov, 2014: 714; Tolewbayev, 2008: 20). Sonraki yıllarda kavramın adlandırılması açısından bilimsel çalışmalarda Rusça, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde geçişken olarak değişik seçenekler bulunmaktadır. Bu seçenekler “altın adam”, “altın giyimli adam”, “kostüm” şeklindedir (K. Akişev, 1978: 6; A. Akişev, 1984: 119; Arık: 25; Beysenov, 2014: 134; Çugunov, 2014: 714; Tolewbayev, 2018: 20, 217). Ancak ortaya çıkan seçenekler takı ve silah unsurlarını kapsamamaktadır. Makale, kavramın özellikleri ve adlandırmasının birbiri ile örtüşmesi gerekliliği ilkesi çerçevesinde “altın giyim kuşam kompozisyonu” adlandırmasını önermektedir. Bu adlandırmanın bileşenlerinden birincisi “altın” sözcüğüdür. Kompozisyonların öğelerinin temel malzemesi altındır. Altın dışında kullanılan tüm malzemeler, sadece işlevleri sebebi ile kullanılmıştır (Luqpanova ve Sdikov, 2013: 17; Beysenov, 2018: 86; Samaşev ve Oñgarulı, 2018: 22; Tolewbayev, 2018: 263; Çugunov ve Sutyagina, 2022: 13; Sevinç, 2024: 7-8). Bu sebeple kavramın adında altın

vurgusunun yapılması gerekmektedir. Adlandırmanın bileşenlerinden ikincisi “giyim kuşam” tamlamasıdır. Kompozisyonlar giyim ile beraber takı ve silah unsurlarından oluşmaktadır (

Şekil 2, Levha 1, 2, 3). Kavram için salt giyim kelimesi ekseninde oluşan bir adlandırma, anlam kaymasına sebep olmaktadır. Bu sebeple bütünlük açısından söz konusu terimin kullanılması daha kapsayıcıdır. Adlandırmanın bileşenlerinden üçüncüsü “kompozisyon” sözcüğüdür. Kavramın örnekleri parçadan bütüne, belirli bir düzen çerçevesinde birleştirilerek tasarlanmıştır. Örneklerin unsurlarının bireylere belirli kurallar çerçevesinde giydirilmesi veya kuşandırılması da bu bütünlüğün devamıdır. Ortaya çıkan bu çerçevenin aktarılması amacıyla “altın giyim kuşam” tamlamasına “kompozisyon” kelimesi eklenmiştir.

3.3. Altın Giyim Kuşam Kompozisyonu Kavramı için Tanım Önerileri

Makale altın giyim kuşam kompozisyonu kavramının tanımlanması için, özelliklerine ve adlandırmasına dayanarak, farklı ölçeklerde, yazar tarafından oluşturulmuş şu dört tanımı önermektedir:

✓ Erken Demir Çağı’nda, seçkinlere ait kurganlarda ulaşılan, bir kompozisyon çerçevesinde vücuduna altın ile süslü giyim buluntuları giydirilmiş, altın aksesuarlar takılmış ve altın ile kaplanmış silahlar kuşatılmış iskeletleri ifade eden; çoğunluğu altın ile ve çeşitli hayvan betimlemeleri ile oluşturulmuş ya da süslenmiş giyim, takı, silah kategorileri çerçevesinde başlık, salpınşak, kaftan, pantolon, ayakkabı, kuşak, boyun takıları, ok takımı, kama takımı gibi unsurlardan oluşan bütündür.

✓ Avrasya coğrafyası boyunca, Erken Demir Çağı’nda, seçkinlere ait kurganlarda ulaşılan, bir kompozisyon çerçevesinde vücuduna altın ile süslü giyim buluntuları giydirilmiş, altın aksesuarlar takılmış ve altın ile kaplanmış silahlar kuşatılmış iskeletleri ifade eden kavramdır.

✓ Avrasya’da Erken Demir Çağı’na ait seçkin kurganlarında bulunan, ölümlerinin bedenlerine giydirilmiş veya kuşandırılmış altın ile oluşturulmuş ya da süslenmiş giyim, takı, silah unsurlarından oluşan bütündür.

✓ Erken Demir Çağı’nda Avrasya coğrafyasında seçkinlere ait kurganlarda bulunan, altınla süslenmiş giysiler, aksesuarlar ve silahlarla donatılmış iskeletleri ifade eden kavramdır.

4. Sonuç

Altın giyim kuşam kompozisyonu Avrasya coğrafyası boyunca, Erken Demir Çağı'nda, seçkinlere ait kurganlarda ulaşılan, bir kompozisyon çerçevesinde vücuduna altın ile süslü giyim buluntuları giydirilmiş, altın aksesuarlar takılmış ve altın ile kaplanmış silahlar kuşatılmış iskeletleri ifade eden kavramdır. Bu kavramın temel özellikleri MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıllar arasına tarihlenen Erken Saka Dönemi Doğu Avrasya coğrafyasındaki örneklerle dayanarak oluşturulmaktadır. Bu sebeple, terminolojisi de makalede, bu çerçeveye dayanılarak belirlenmiştir.

Altın giyim kuşam kompozisyonu örnekleri Doğu Avrasya coğrafyasına, özellikle Sayan Dağları, Altay Dağları, Tarbagatay Dağları, Yedisu ve Saryarqa bölgelerine, yayılmış durumdadır. Kavram ilk örneklerini Erken Saka Dönemi'nde (MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıllar arası) sunmuştur. Altın giyim kuşam kompozisyonlarının tamamı seçkin kurganlarında ortaya çıkmıştır. Kompozisyonlar en geniş anlamda giyim, takı ve silah olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Giyim unsurları arasında başlık, salpınşak, kaftan, pantolon, kuşak, kemer, ayakkabı; takı unsurları arasında boyun takıları (boyun halkası, pektoral, kolye); silah unsurları arasında ise ok takımı (sadak, ok, yay) ve kama takımı (kama kını, kama, bıçak) bulunmaktadır. Kompozisyonların kumaş, deri ve keçe öğeleri çürümüştür. Ortadan kalkmayan kısımlar açısından altın ve yarı değerli taş öğeler ön plandadır. Bu iki malzeme dışındakiler sadece işlevleri sebebi ile kullanılmıştır. Bileşenlerin büyük bir kısmı hayvan betimlemeleri ile oluşturulmuş veya bezenmiştir.

Bilimsel çalışmalarda altın giyim kuşam kompozisyonu kavramı için farklı adlandırma seçenekleri bulunmaktadır. Bu seçenekler altın adam, altın giyimli adam ve kostümdür. Mevcut seçenekler, takı ve silah unsurlarını kapsamadığı ve kavramsal özellikte olmadığı için, bu makale, altın giyim kuşam kompozisyonu adlandırmasını önermiştir. Altın giyim kuşam kompozisyonu adlandırmasının ilk bileşeni olan "altın" kelimesi örneklerin temel malzemesinin vurgulanmasını amaçlamaktadır. Adlandırmanın bileşenlerinden ikincisi olan "giyim kuşam" tamlaması ise ortaya çıkan bileşimin hem giyim hem de takı ve silah gibi unsurlarını aktarmayı hedeflemektedir. Üçüncü bileşen olan "kompozisyon" sözcüğü ise farklı çok sayıda öğenin belirli bir düzen çerçevesinde birleşimi sonucu ortaya çıkan bütünlüğün aktarılması amacıyla kullanılmıştır.

Teşekkürler; Görsel malzemelerinin kullanımına yönelik izinlerinden dolayı Zaynolla

Samaşev, Konstantin Çugunov ve Aleksandr Tairov'a teşekkür ederim.

Kaynakça

- Akişev, A., 1984. *İskusstvo i Mifologiya Sakov*. Nauka, Almatı.
- Akişev, K., 1978. Kurgan İssık. İsskustvo Sakov Kazahstana. İskusstvo, Moskova.
- Arık, M., 2008. Esik Kurganı, Buluntuları ve Kültür Tarihi Açısından Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: İlhami Durmuş, 177 sayfa, Ankara.
- Beysenov, A., 2014. *Sariarqamın Köne Jädigerleri*. Beğazı-Tasmola, Almatı.
- Beysenov, A., 2018. Ortaliq Qazaqstandağı Tasmola мәдениетиниң eliytalıq obaları. Sayfa: 68-99, Editörler; A. Oñğarılı, A. ve Tenam, P., *Qazaq Dalası Ämirşileriniñ Altını*, Korey Respüblıkasınıñ Ulttıq Mädeniy Mura Gılımıy-Zertew İynstıtywtı, Bandıykompiyensi, Astana.
- Çugunov, K., 2014. Zahoroneniya «zolotih lyudey» v traditsii nomadov Evrazii (novıye materialı i nekotorıye aspektı issledovaniy). Sayfa: 714-725, Editör; Sadıkov, T. S., *Dialog Kultur Evrazii v Arheologii Kazahstana*, Astana.
- Çugunov, K., H. Parzinger, A. Nagler, 2017. Pogrebalniye soorujeniya i inventar. Sayfa: 27-126, Editörler; Çugunov, K., Parzinger, H., Nagler A., Tsarskiy Kurgan Skifskogo Vremeni Arjan-2 v Tuve, Novosibirsk, İzd-vo İAET SO RAN.
- Çugunov, K., ve N. Sutyagina, 2022. Elitnoye Zahoroneniye Ranneskifskogo Vremeni v Kurgane Çinge-Tey I: Predvaritelnaya Publikatsiya i Perspektivı Issledovaniy. *Camera Praehistorica*. 9 (2): 8-25.
- Durmuş, İ., 2012. *İskeitler*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Herodot., t.y.. *Historiai* (Tarih). Geliş tarihi 08 Mayıs 2024, gönderen <https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Herodotus/home.html>
- Luqpanova, Y., 2018. Taqsay altını. Sayfa; 42-66, Editör: Oñğarılı, A., *Uh Dala Murası: Zergerlik Öner Jawbarları: C. 3. Uh Dala Ämirşileriniñ Jawbarları*.

Körme Kataloğu, Qazaqstan Respüwblykası Ulttıq Müwzeyi. Astana.

Ämirşileriniñ Jawharları. Körme Kataloğu. Qazaqstan Respüwblykası Ulttıq Müwzeyi. Astana.

Luqpanova, Y., 2019. Erte temir дәwirindegi Batis Qazaqstandıq turǵındardıñ kostyumi. Sayfa: 86-107, Editör; Oñǵarılı, A., *Ulı Dala: Tarıyx pen Mädeniyet: C. 5. Dala Süni: Kostyum Men Toqıma. Körme Kataloğu*, Qazaqstan Respüwblykası Ulttıq Müwzeyi. Astana.

Luqpanova, Y., Sdıkov, M., 2013. *Batis Qazaqstannıñ Ejelgi Köspendileri (Taqsay I Oba Keşeni Mısahında)*. Poligrafservis, Ural.

Oñǵarılı, A., 2018a. Batis Qazaqstannıñ Dala Ämirşileri (J.S.D. VI ǵasır ayaǵı–IV ǵasır). Sayfa: 100-131, Editörler: Oñǵarılı, A. ve Tenam, P., *Qazaq Dalası Ämirşileriniñ Altını*, Korey Respüwblykasınıñ Ulttıq Mädeniy Mura Ǵılımy–Zertteu İynstytüwtı, B Bandıykompiyensi, Astana.

Oñǵarılı, A., 2018b. Jetisüwdäǵı saq xanzadasınıñ obası. Sayfa: 212-233, Editörler; Oñǵarılı, A. ve Tenam, P., *Qazaq Dalası Ämirşileriniñ Altını*, Korey Respüwblykasınıñ Ulttıq Mädeniy Mura Ǵılımy–Zertteu İynstytüwtı, Bandıykompiyensi, Astana.

Oñǵarılı, A. (Ed.), 2019. Körkemdik мәдениyet: Styl, kostyum, atrıybüwtar. Sayfa: 86-198, Oñǵarılı, A., *Ulı Dala: Tarıyx Pen Mädeniyet: C. 1. Mädeniy Şıǵuw Tek pen Sabaqtastıq. Körme Kataloğu*. Qazaqstan Respüwblykası Ulttıq Müwzeyi, Astana.

Oñǵarılı, A., Tenam P., (Ed.), 2018. Qazaqstannıñ Tarıxındaǵı Kesteler. Sayfa: 13-14, Editörler; Oñǵarılı, A. ve Tenam, P., *Qazaq Dalası Ämirşileriniñ Altını*, Korey Respüwblykasınıñ Ulttıq Mädeniy Mura Ǵılımy–Zertteu İynstytüwtı, Bandıykompiyensi, Astana.

Samaşev, Z., Oñǵarılı, A., 2018. Dala Ämirşileriniñ Altını. Sayfa: 22-41, Editör; Oñǵarılı A., *Ulı Dala Murası: Zergerlik Öner Jawharları: C. 3. Ulı Dala*

Sevinç, E., 2020. Kazakistan’ın Erken Demir Çaǵı Buluntu Ortamlarındaki Soygun Problemi. Ǵalım-etnograf B.K. Qalşabayevanıñ 60 jasqa toluwına arnalǵan «Ulı dala keñistigindegi etnoarxeologiyyalıq zertteuлер мен etnosaralıq qatınastar мәselesi» attı xalıqaralıq ǵılımy-ädistemelik konferentsiya materiyaldarı. Düzenleyen: R. Juwmatayev, Qazaq Uwniyversiyteti.

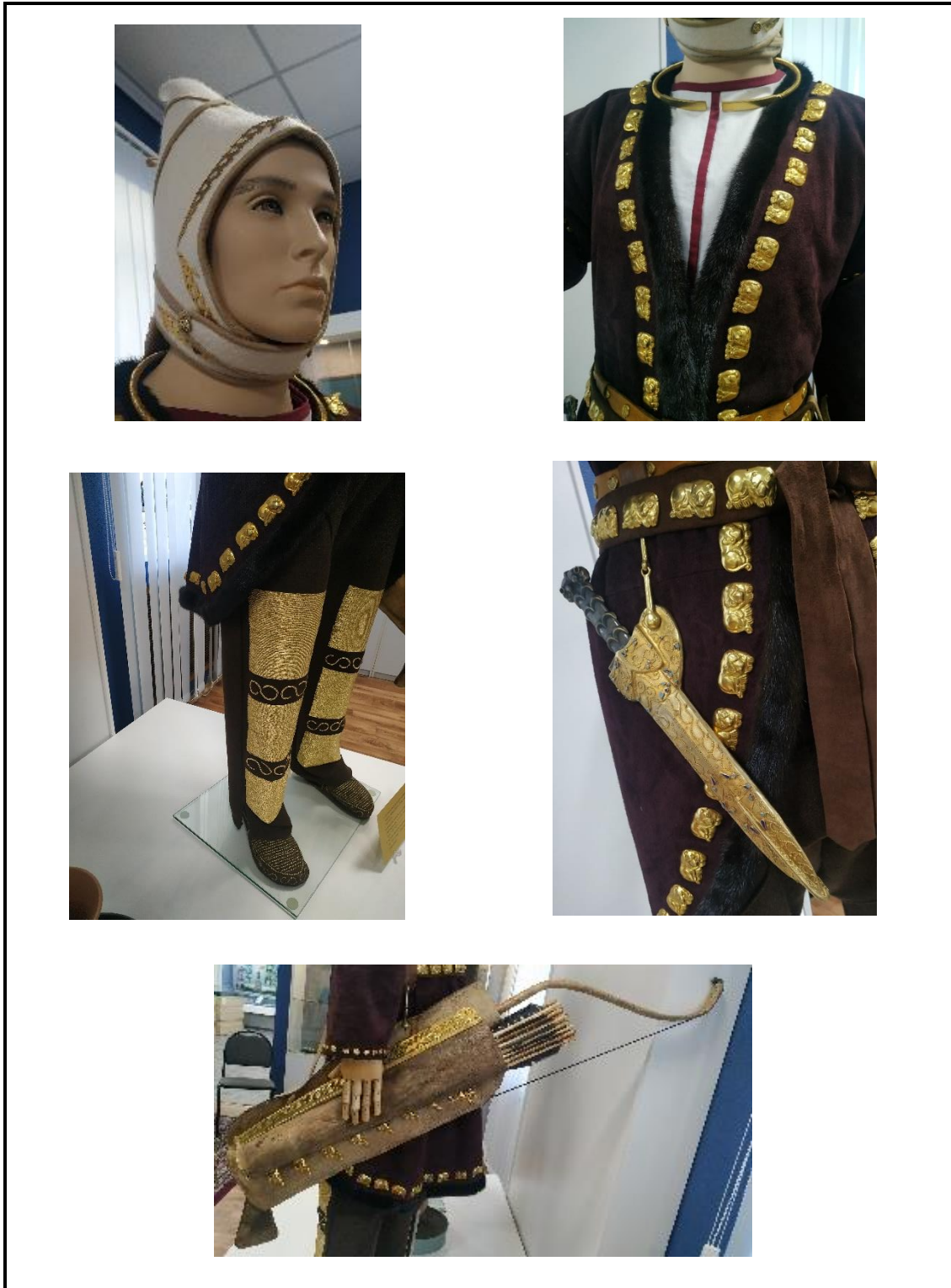
Sevinç, E., 2021. Kazakistan’ın Erken Demir Çaǵı Arkeologik Buluntu Ortamlarındaki Yıpranma Problemi. Omarov Ǵanıy Qalıxanulınıñ 60 Jıldıq Mereytoyna Arnalǵan «Ortalıq Aziyanıñ Ejelgi Jäne Ortaǵasırlıq Arxeologiyyası: Mädeniyetter Sabaqtastıǵı Jäne Transformatsiyyası» Attı Xalıqaralıq Ǵılımy Konferentsiya Materiyaldarı. Düzenleyen: R. Juwmatayev, Qazaq Uwniyversiyteti.

Sevinç, E., 2024. Erken Saka Dönemi Doǵu Avrasya Coǵrafyası Elit Kurganlarındaki Altın Giyim Kuşam Kompozisyonları -Tarbaǵatay ve Sarıarqa Buluntu Sahaları Örneğinde-. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Yunus Koç, 573 sayfa, Ankara.

Suk, S., 2018. Altın jäne baǵalı tastar – Qazaqstan jäne Koreya jerindegi baǵalı tastardan jasalǵan ertedeǵı äşekeyler. Sayfa: 436-569, Editörler; Oñǵarılı, A. ve Tenam, P., *Qazaq Dalası Ämirşileriniñ Altını*, Korey Respüwblykasınıñ Ulttıq Mädeniy Mura Ǵılımy–Zertteu İynstytüwtı, Bandıykompiyensi, Astana.

Tolewbayev, Ä., 2018. *Rannesakskaya Şiliktinskaya Kultura*. Sadvakasov A.K, Almatı.

Ekler

Levha 1. Eleke Sazı-2-4 Altın Giyim Kuşam Kompozisyonu'nun Rekonstrüksiyonu; Yer: Şıǵıs Qazaqstan Oblıstıq Tariyxiy-Ölketanuw Müwzeyi; Rekonstrüksiyonu Oluşturan: Zainolla Samaşev.

Levha 2. Arjan-2-5-1 (Solda) ve Arjan-2-5-2 (Sağda) Altın Giyim Kuşam Kompozisyonlarının Rekonstrüksiyonları; Rekonstrüksiyon Yeri: Hermitaj Müzesi.

Levha 3. Muhtelif Altın Giyim Kuşam Kompozisyonu Örneklerinin Öğelerinden Örnek Görünümler.